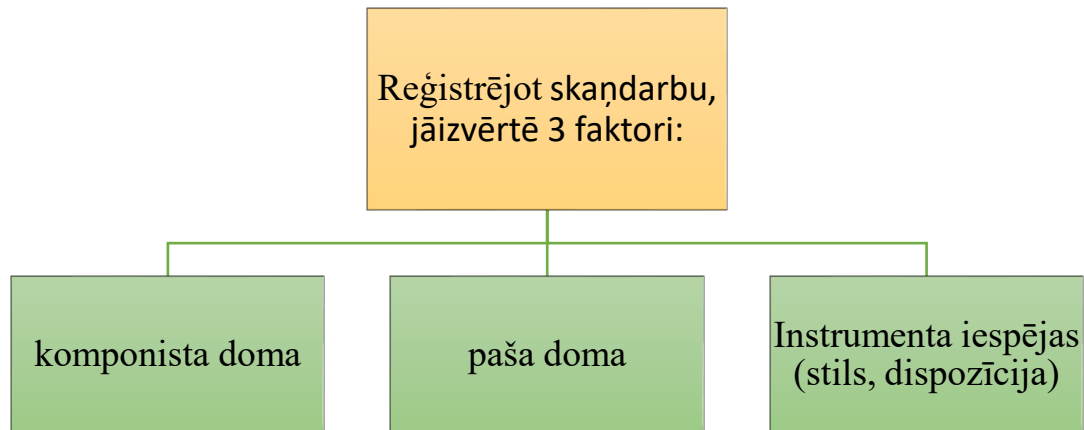

REĢISTRĀCIJU VEIDOŠANA

Baroka ērģelmūzikas reģistrācija

Manuāļu izvēle. Monolīta faktūra parasti tiek atskaņota ar abām rokām uz galvenā manuāļa, izmantojot spēcīgu reģistrāciju (*pleno*). Dažkārt prelūdiju vai fūgu vidusdaļās ir iespējamās pārejas uz blakus manuāli, kas skan klusāk. Kompozīcijas, kurās skaidri izteikta solobalss (melodija) un pavadošās balsis parasti tiek atskaņotas, izmantojot divus manuāļus. Zemā tesitūrā skaidrību dod principāļi vai gamba, savukārt augšējos reģistros labāk skan flautas nekā stīgas.

Pleno (no latīņu val. *pilns*). Spēlējot ērģeles šādā reģistrācijā, tiek apvienota pamatbalss (parasti *principal* 8') un visi (vai lielākā daļa) tā virsskaņu tembri. Kā nelielu *pleno* var uzskatīt pamattoņa (8') un otrās virsskaņas (4') balsi. Ja izmantojam principāļu balsis, šo reģistrāciju var pierakstīt kā Pr.8' un Okt.4'. Termins *Oktave* apzīmē principāļu, kas skan oktāvu augstāk par zemāko principāļu šajā manuālī. *Superoktave* – divas oktāvas augstāk (ceturtā virsskaņa). Spilgtāks *Pleno* varētu ietvert 8', 4' un 2' balsis.

Bieži vien ērģelnieki uzskata, ka *Pleno* jēdziens attiecas tikai uz gadījumiem, kad papildus oktāvas balsīm tiek izmantotas arī augstākas kvintu virsskaņas. Tad neliela *Pleno* piemērs būtu 8', 4', 2' un 1 1/3' balsis. Šis skaņējums līdzinās pilna ērģeļu reģistra skaņai. Lielais *Pleno* ietver gandrīz visus principāļus un visas virsskaņu rindas dotajā manuālī.

Lai nodrošinātu bagātīgāku virsskaņu skaņējumu, nereti tiek izmantotas *mikstūras* (no latīņu val. *mixtura* – maisījums). Zemākas mikstūras sauc vienkārši par *mikstūrām*, augstākās – *Scharf* (no vācu val. *ass*), bet vēl augstākās – *Cymbel* (vai *Zimbel*), kas sastāv no 3–4 virsskaņu rindām.

Mikstūras tiek uzstādītas gaisa lādē tā, lai, virzoties augšup pa tesitūru, pēc noteikta taustiņu skaita augstākā caurulīte pāriet oktāvu zemāk. Pēc kāda laika šis process atkārtojas. Tas tiek darīts, lai augstākajās tessitūrās skaņas nepārvērstos ultraskaņā, ko cilvēka auss vairs neuztvertu.

Piemērs - mazais baroka *pleno*

(labi piemērots nelielām prelūdijām, fūgām vai korāļiem nelielās telpās)

Manuālis (Hauptwerk):

- Principal 8'
- Octave 4'
- Quint 2 2/3' (*ja pieejams*)
- Octave 2'
- Mixtur (3–4 rindas)

Pedālis:

- Subbass 16'
- Octavebass 8' (*vai Principal 8'*)
- Choralbass 4' (*vai cita atbilstoša 4'*)
- Mixtur vai Fagott 16' (*ja nepieciešama papildus jauda*)

Šī kombinācija dod klasisku, skaidru baroka skanējumu, kas piemērots arī mazākām ērģelēm.

Lielais baroka *pleno*

(piemērots lielām prelūdijām un fūgām, piemēram, J.S. Baha darbiem lielās baznīcās)

Manuālis I (Hauptwerk):

- Principal 16' (*ja pieejams*)
- Principal 8'
- Octave 4'
- Quint 2 2/3'
- Octave 2'
- Mixtur (4–6 rindas)
- Scharff / Zimbel (*augstā mikstūra, ja pieejama*)

Manuālis II (Rückpositiv vai Oberwerk – kontrasts vai solo):

- Gedackt 8'
- Rohrflöte 4'
- Principal 2'
- Sesquialtera (*vai Cornet – solo fragmentiem*)

Pedālis:

- Subbass 16'
- Principal 8'
- Octave 4'
- Mixtur
- Posaune 16'
- Trompete 8'

Pleno mēs varam veidot tikai no principāļiem (+ miksūra), tikai no flautām vai arī no principāļiem un flautām (+ miksūra). Lai baroka mūzikas atskaņojumā labāk izceltos polifonija, labāk izvēlēties *Pleno* ar caurspīdīgu skaņu, izmantojot tikai vienu reģistru katrā augstumā (vienu 8', vienu 4', vienu 2' utt.). Šādai *Pleno* izvēlei ir jēga tikai uz kvalitatīviem vēsturiskajiem vai moderniem instrumentiem. Ja instruments ir slikts (vai arī tās ir romantiskās ērģeles), šāds *Pleno* var skanēt slikti. Šādā gadījumā, lai panāktu labāku skaņu, ieteicams veidot *Pleno*, kur zemākais reģistrs ir flautas, bet augstākais – principālis. *Pleno* veidošana, kad izvēlas vairākas 8', vairākas 4' un pēc tam mikstūru, ir piemērota romantiskām ērģelēm. Spēlējot baroka mūziku uz romantiskajām vai nebaroka ērģelēm, vienmēr nākas reģistru izvēlē piekāpties — ar lielākiem vai mazākiem kompromisiem.

Solo balss (*Cantus firmus*)+ **pavadījums**. Pavadījumam visbiežāk izmanto maigas balsis (flautas 8', ja nepieciešams arī 4'), bet solobalss tiek izcelta ar spēcīgāku balsi. Ja solo balss ir ļoti spēcīga, tad pavadījumā var arī spēcīgu 8'. Solo balss var būt klusa solo mēlīšu balss; var izmantot 8' pamatu (visbiežāk flautu), pievienojot zemākas alikvotās balsis. Piemēram: 8' flauta un balsis $2\frac{2}{3}'$ un $1\frac{3}{5}'$. Šo kombināciju sauc par *Sesquialteru* un tā nedaudz atgādina klarnetes tembru. Dažkārt šai kombinācijai pievieno arī mazo kvintu ($2\frac{2}{3}'$) un mazo tercū ($1\frac{1}{3}'$), iegūstot *Terzian*.

Alikvotu reģistri atrodas 1–3 oktāvas virs pamatbalss un tiek izmantoti tembra dažādošanai. Ja *Sesquialterai* pievieno flautas 4' un 2', tiek iegūta *Cornet* (kornete). Dažās ērģelēs tas ir viens atsevišķs reģistrs, citās – kombinācija no vairākām balsīm jeb mikstūra. Kornete ir bieža **franču senās mūzikas** solo balss. Septīmas un nonas parasti ir sastopamas tikai lielās ērģelēs un tiek lietotas solobalss tembra papildināšanai.

Franču baroks. Ja Korneti apvieno ar mēlīšu reģistriem (piemēram, Bombarde 16', Trompete 8', Clairon 4'), iegūst *Grand Jeu* – vienu no galvenajām franču baroka reģistrācijām. Līdzās tai bieži tiek izmantots arī *Plein Jeu* – mikstūru bāzēta reģistrācija. Franču stilā, dinamikas pieaugums (*crescendo*) tiek panākts, pakāpeniski pievienojot: vispirms pamata reģistrus (8', 4', 2'), pēc tam zemākos alikvotus, tad mēlītes, un tikai beigās – mikstūras.

Vācu baroka tradīcijā secība ir cita: vispirms mikstūras, pēc tam mēlītes. Sešpadsmitpēdu reģistri (16') dažreiz pievienojami agrāk (franču stilā), bet vācu stilā – beigās.

Laba reģistrācija ir atkarīga no iekšējās dzirdes, intuīcijas un pieredzes. Tomēr apgūstot ērģeļspēli, ieteicams balstīties uz tradicionālajiem reģistrācijas principiem.